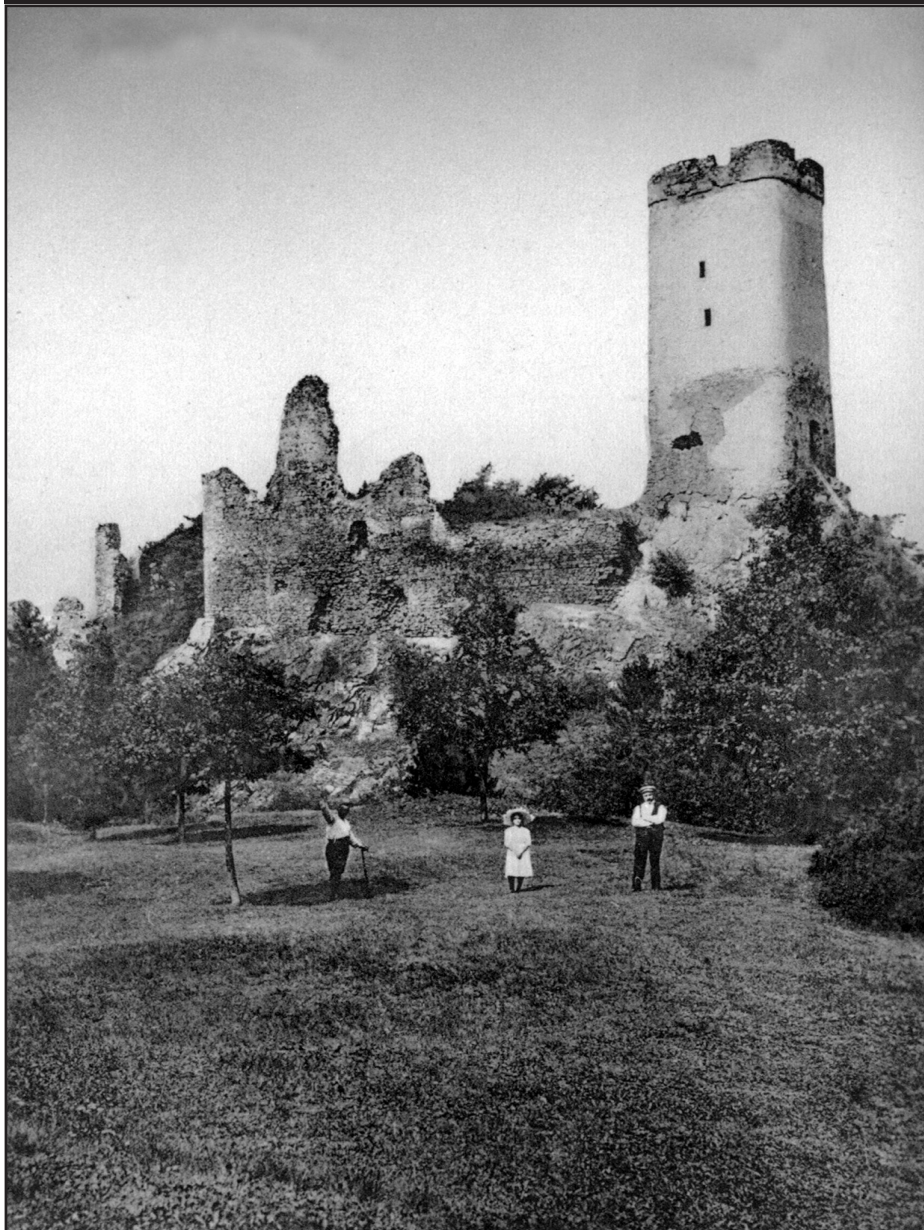


VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska

číslo 3 / 2019 / ročník XXIX



STÁLÁ EXPOZICE

***Historie Mariánské Týnice a mariánský kult:**

- nejnovější archeologické nálezy
- osudy po zrušení kláštera
- obnova a rekonstrukce na přelomu 20. a 21. století
- mariánské poutní místo

***Baroko a jeho svět – Jan Blažej Santini - Aichel**

***Raně středověké obydlí, archeologické nálezy**

***Kultura a vzdělanost severního Plzeňska:**

- veduty a vyobrazení sídel, kaple jako liturgický prostor, školní třída, galerie světců, oratoř a liturgické předměty, umělecké vybavení prostředí společenských elit 19. století

***Národopis severního Plzeňska:**

- lidové zvyky, náves s kaplí a včelařství, selská jízba a komora, stodola, kovárna, slévárna litiny

***Města, spolky a řemesla severního Plzeňska:**

- řemeslnické dílny a obchody
- kuchyně 30.–40. let 20. století, hostinec

***Kostel Zvěstování Panně Marii:**

- rekonstruovaná památka vrcholného baroka
- obnovená kupole a interiér s freskovou výzdobou

***Ambit s freskovou výzdobou F. J. Luxe a barokní zahrada**

VÝSTAVY

PETR BRANDL–restaurované obrazy–Zavraždění sv. Václava, Smrt sv. Isidora, Stětí sv. Barbory / kostel Zvěstování P. Marii – časově neomezeno

Stoleté proměny Kralovicka

10. 9.–31. 10. 2019

Tricetiletí proměny Mariánské Týnice

1. 10.–10. 11. 2019

Vzpomínka na Marii Uchytlovou

12. 11.–31. 12. 2019

KONCERTY

Kruh přátel hudby při
ZUŠ Kralovice, 64. koncertní sezóna

Trio Incendio / klavírní trio

23. 10. 2019 od 19 hodin

Duo Manera / kytarové duo

„Žena a muž nejen v rytmu tanga“
13. 11. 2019 od 19 hodin

Ensemble Inégal

Adam Václav Michna z Otradovic
– Loutna česká / Vánoční koncert
11. 12. 2019 od 19 hodin

DALŠÍ AKCE

Podzimní oživlá prohlídka v muzeu

26. 10. 2019

Den krajů

28. 10. 2019

ÚVODEM

Trčička se letos letos objevuje v záhlaví nejrůznějších akcí, připomínající pád totalitního režimu v Československu i v dalších zemích tzv. „výchovního bloku“ na sklonku roku 1989. Vzbuzuje údiv, jak ten čas letí, ale zároveň připomíná uplynulé období, během kterého se země, ve které spokojeně žijeme, opět ocitla ve společenství demokratických struktur Evropy, kam vždy historicky patřila.

Trčičku zmiňuje také výstava v kostele Zvěstování Panně Marii v Mariánské Týnici. Obsah je věnován objektu a činnosti muzea v Mariánské Týnici. Umožňuje divákům nahlédnout na stavební proměnu barokního areálu od chátrající památky k respektované národní kulturní památce nového tisíciletí, výrazně dominantě Kralovicka. Ukazuje v přehledném výběru i celé spektrum muzejní činnosti během třech uplynulých dekád. Akvizice nových sbírek, vydávání tematických publikací,

sborníků konferencí, také Vlastivědného sborníku, který právě čtete, soustředěná práce historického oddělení, zřízení fungujícího archeologického dohledu, Centra baroka, knihovny přístupné široké veřejnosti. Do Mariánské Týnice se vrátil i život duchovní díky obnoveným mariánským poutím.

Mnoho jistot dnes vnímáme jako samozřejmost. Je tomu tak dobře, zároveň je důležité připomenutí výročí, byť bez traskavých petard na večerní obloze, oslavit.

Třetí číslo Vlastivědného sborníku, který bez přestání, v novodobé historii muzea, vychází již dvacet devět let ve čtvrtletní periodicitě, přináší v podzimním čísle texty k novým publikacím, k zajímavému archeologickému nálezu v regionu Bohů, k muzejní akvizici, badatelský příspěvek k historii Býkova a Robčic. Přejeme Vám, milí čtenáři, pěkný podzimní čas.

Vaše redakce

PŘEDPLATNÉ A OTEVÍRACÍ HODINY V KNIHOVNĚ

Rádi bychom čtenářům připomněli, že pokud ještě nezaplatili předplatné za Vlastivědný sborník pro rok 2019, aby tak neprodleně učinili. Při placení věnujte pozornost uvedení identifikačních údajů. Složenka byla vložena do prvního čísla VS. Pokud preferujete úhradu bankovním převodem: č. ú.: 000 323 4371 / 0100, konstantní symbol 0379, variabilní symbol (viz číslo čtenáře z adresního štítku). Cena za sborník zůstává 10 Kč za jedno

číslo plus poštovné 19 Kč, dohromady symbolických 116 Kč na celý rok. Pokud se chcete stát novým abonentem, kontaktujte nás.

Knihovna muzea je otevřena v pondělí a ve středu od 8 do 15 hodin. Můžete se předem telefonicky objednat na číslech: 373 396 410 nebo 373 397 991. Poskytujeme knihovnické a bibliografické služby veřejnosti, disponujeme fondem odborné a regionální literatury.

UDÁLOSTI OBRAZEM

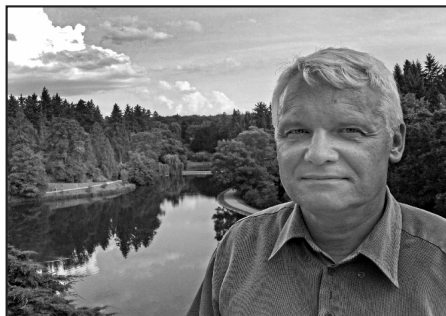


1, 2) Mariánskou pouť s pobožností navštívilo 8. září množství poutníků.
 3, 4) Výstava „Stoleté proměny Kralovicka“ začala 10. září v refektáři muzea za doprovodu „Pěveckého sdružení Kozel“ z Kozojed. Seznamuje s rozsáhlou obrazovou dokumentací proměny měst i obcí, krajiny i historických objektů. Její součástí je také knižní publikace. 5, 6) Stavba východního ambitu viditelně pokročila a změnila pohled na východní nádvoří areálu.

Z NOVÝCH KNIH

■ Radovan Lovčí

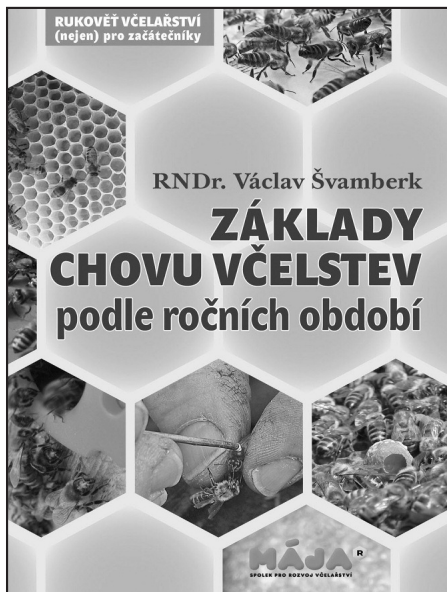
RNDr. Václav Švamberg (*17. 6. 1962), kralovický rodák, který byl po část života spojen s obcemi Kozojedy a Plasy na severním Plzeňsku a nyní žije v Praze, publikoval v minulém roce již svoji sedmou knihu. Ta se stejně jako všechny jeho předchozí tituly věnuje včelařské problematice. Stodvanáctistránkové dílo se jmenuje „Základy chovu včelstev podle ročních období“ a nese podtitul „Rukověť včelařství nejen pro začátečníky“. Vyšlo pod hlavičkou Spolku pro rozvoj včelařství Mája, který autor založil před 5 lety. V roce 2016 přitom uvedl na trh neméně užitečný „Včelařský výkladový slovník obrazový“. Ten byl na světovém včelař-



RNDr. Václav Švamberg.

ském kongresu Apimondia v Istanbulu v roce 2017 oceněn mezi knižními tituly bronzovou medailí a o dva roky dříve získala na kongresu Apimondia v korejském Daejeonu zlatou medaili autorova kniha „Včelí pastva“ s podtitulem „Botanika nejen pro včelaře“, jež právě vychází v druhém vydání.

Václav Švamberg působil po řadu let jako učitel chemie a biologie na Gymnáziu Plasy, ba i jako člen redakční rady, její předseda a přispěvatel odborného časopisu „Včelařství“. V letech 2012–2014 byl dokonce předsedou Českého svazu včelařů. Je absolventem Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a patří ke školitelům doktorandských studentů na Veterinární a farmaceutické univerzitě v Brně. Pod hlavičkou spolku Mája podniká řadu rozmanitých aktivit, včetně pořádání vzdělávacích kurzů pro odborníky i širší veřejnost, nevylímaje mládež a děti. Podílel se na odborných filmových dokumen-



*Rukověť včelařství
od Václava Švamberka.*

tech a občas se s jeho veřejnými výstupy můžeme setkat též v médiích, včetně televize či denního tisku. Na stránkách svého spolku se vyjadřuje nejenom ke včelařské problematice, nýbrž i k aktuálním ekologickým otázkám a rizikům, které jsou pro budoucnost značně varující a s nimiž se dnes stále více a více potýkáme

v každodenní praxi. Otázkám, jež jsou nejenom předmětem veřejných, politických či přírodovědných debat a výzkumů, ale které se v průběhu času nevyhnutelně stanou i oblastí odborného zájmu obce historiků, kde se jim žel posud dostává spíše jen okrajové pozornosti.

Múzou potrhaná samota Jarmily Flakové

Na sklonku roku 2017 vyšla první básnická sbírka Mgr. Jarmily Flakové (* 12. 5. 1985) s názvem „Múzou potrhaná samota“. Dílo sestavené z bezmála tří desítek básní, z nichž jedna dala pojmenování celé sbírce, vydala autorka vlastním nákladem – a tudíž v omezeném počtu kusů.

Brožovaná publikace o 49 stranách je vkusně doplněna plnobarevnými abstraktními kresbami renomované plzeňské výtvarnice a fotografky Bc. Evy Hubatové (* 7. 5. 1956). Ve spojení s nimi tvoří vydařený a kompaktní celek a drží se dobré, avšak mnohdy z finančních důvodů opouštěné či ignorované staré tradice, v níž má knižní dílo vždy netoliko svého pisatele, ale také výtvarníka, který knize propůjčuje originální a jedinečné vyznění.

Autorčiny lyricky laděné básně, v nichž se prolétají motivy milostné, přírodní i reflexivní, jsou psány vázaným veršem, což jim dodává osobitý půvab. Místy lehce připomínají styl jiného západočeského básníka, spojeného nejen s rodným Zbirožskem a stále uveřejňovaného v tuzemských čítankách, Josefa Václava



Básnířka Jarmila Flaková.

Sládka. Tematicky i skladbou veršů mají však blízko také k tvorbě Jaroslava Seiferta.

Jarmila Flaková se narodila v Plzni. Část svého života ovšem prožila v Třemošné na severním Plzeňsku, a právě proto ji můžeme řadit též k básnířkám našeho okresu. Svůj osobní i studijní život později spojila s Plzní. Je absolventkou Filozofické fakulty Západočeské univerzity, kde po studiích na plzeňském Církevním gymnáziu vystudovala bakalářský

obor Blízkovýchodní studia a následně magisterský obor Kulturní antropologie Předního východu. Proto nepřekvapí, že je mimo jiné spoluautorkou „Česko-arabského slovníku“ vydaného v roce 2015 nakladatelstvím Dar Ibn Rushd v Brandýse nad Labem. Přeložila dále jednu z povídek do knihy „Moderní jemenské povídky“ nebo několik rozhovorů s arabskými spisovateli na stránkách literární.cz. Svými básněmi, knižními recenzemi či dalšími literárními texty přispěla do celé řady časopisů či literárních webů, jako jsou iLiteratura, literární.cz, Listy Ason klubu, Host, Časopis jednoty tlumočnicků a překladatelů, Cestomila či Opus Arabicum. Dále pravidelně přispívá na svůj literární web Digitimes. Živí se jako literární re-

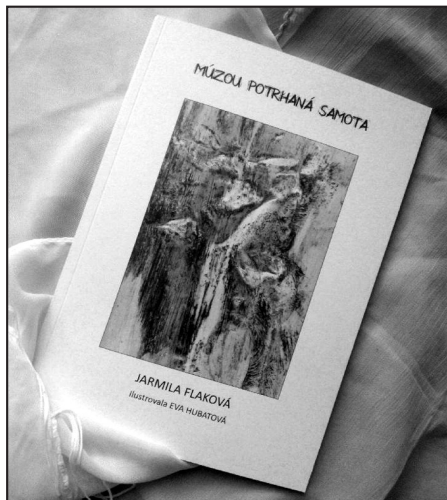
Poutník s toulavou holí

Až duše cinknou jak dvě sklenky
vína
a na jazyku rozlije se duha nejsladší
až nebe všechny hvězdy pozhasíná
a ovce proženou se naší salaší

Tehdy mi svět prvně bude písni
s toulavou holí vyjdu noci vstříc
a jiskry lásek, které jsem si vysnil
z klobouku vsypu sněhu do ulic

Neplačte pro mě, klidně spěte v žití
to mně se život pouhým spánkem
stal
tak se teď chystám ze snu probuditi
však brzy svitne, já budu opodál.

*Báseň je ze sbírky:
„Poutník s toulavou holí“.*



Titul sbírky básní.

daktorka a dokumentaristka plzeňské pobočky Paměti národa a je členkou výboru Střediska západočeských spisovatelů.

Jarmila Flaková chystá již brzy vydání druhé sbírky, která bude vlastně první oficiální sbírkou básní vydanou v renomovaném nakladatelství – a tedy ve volném prodeji. V té budou obsaženy některé básně z první sbírky vydané vlastním nákladem, ale i básně starší či novější. Básnickou sbírku bude možné zakoupit rovněž přímo u autorky při jejích veřejných prezentacích, či se s ní zkontaktovat přes internet nebo prostřednictvím již řečeného spisovatelského střediska se sídlem na Americké třídě č. 29 v Plzni.

POZNÁMKA K OTÁZCE PŮVODU SOCHAŘE JOSEFA HERSCHERA

■ Marek Vajchr

V druhém pokračování stati Umělci v Manětíně podle matrik – sochaři, publikovaném ve Vlastivědném sborníku č. 2/2018, se Petr Rožmberský stručně zmiňuje o různých archivně nedoložených hypotézách o datu a místu narození sochaře Josefa Herschera. Z diplomové práce Kristýny Jirmusové věnované Herscherově životu a dílu (Univerzita Karlova, 2008) Rožmberský cituje neo-ověřený údaj o písemném záznamu z roku 1720, který má být prvním svědectvím o manětínském pobytu Josefa Herschera, uvedeného prý v onom záznamu s chybným křestním jménem Jakub. Petr Rožmberský k tomu uvádí, že údajný doklad neznámé provenience rozhodně nepochází z manětínských matrik, neboť k roku 1720 v nich žádný záznam se jménem Herscher nenalezne.

Údaj o prvním uvedení Herscherova jména v manětínských archiváliích Kristýna Jirmusová převzala z knihy Oldřicha J. Blažíčka, který jej opět, jak sám ve své knize uvádí, přejal z nezveřejněného rukopisu manětínského děkana Františka Wonky (Oldřich J. BLAŽÍČEK, Sochařství baroku v Čechách, Praha 1958, s. 219). Mám za to, že ve skutečnosti je oním inkriminovaným dokladem záznam z manětínské matriky sňatků, kde je jako svatební svědek dne 21. 11. 1719 (datace 1720 je uvedena na záhlaví následující strany a Won-

ka ji odtud mohl snadno omylem převzít) zapsán jakýsi Jakub Haucher, jinde v dobových manětínských archiváliích neuváděný.

Sochař Štěpán Borovec, který působil v Manětíně ve službách hraběcí rodiny Lažanských coby Herscherův předchůdce, zemřel 21. 8. 1719. Lze si představit, že o tři měsíce později se do Manětína dostavil muž, který se s Lažanskými předběžně domluvil o zaměstnání pro Borovcova nástupce a při té příležitosti byl poctěn rolí svatebního svědka. Domnívám se, že tímto „Jakubem Haucherem“ mohl docela dobře být archivně doložený pražský sochař, nositel křestních jmen Jan Jakub, jehož příjmení se v různých zdrojích uvádí jako Haischer, Hauscher či Harscher – tato pravopisná rozkolísanost byla v oné době něčím zcela běžným, jak nepochybně dobře věděl i děkan Wonka, když Hauchera ztotožnil s Herscherem. Sochař uzavřel sňatek v pražském kostele sv. Havla 27. 10. 1697. Zakázky v Praze asi zpočátku hledal těžko, záznamy o nich se každopádně nedochovaly. Roku 1698 uzavřel s velvarským primátorem smlouvu na zhotovení oltáře v kostele sv. Jiří (Josef ČERMÁK: Kostel sv. Jiří ve Velvarech, in: 44. výroční zpráva Městské spořitelny, 1934, s. 9–33, zde s. 27). Teprve roku 1705 získal domovské právo Starého Města pražského (vykázal se přitom domovským vysvědčením města

Ehingen na Dunaji), a to spolu se svým synem Josefem (AHMP Praha, Kniha měšťanských práv 1689–1711/1716/, sg. 538, f. 287; srov. Antonín PODLAHA: Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách, Památky archeologické 34, s. 522–562, zde s. 530). Datum narození Jakubova syna Josefa neznáme; vzhledem k datu Jakubovy svatby se mohl narodit již roku 1698. Podle manětínské matriky úmrtí sochař Josef Herscher umřel roku 1756 ve věku 68 let, narodil by se tedy roku 1688. Deset let rozdílu mezi oběma daty nevylučuje možnost, že Jakubův syn Josef je totožný s manětínským Josefem Herscherem, neboť nepřesné, většinou nadsazující údaje o věku zesnulých jsou v matrikách 17. a 18. století docela běžným jevem.

Sochař Jan Jakub každopádně zůstal v Praze, kde je jeho malá, nepříliš prosperující dílna doložena k roku 1725 v berním soupise (Antonín MATĚJKA, Památky archeologické 1897, s. 55). V té době mohl již jeho syn působit ve službách Lažanských. První sochy z manětínské Vysoké cesty sice pocházejí až z roku 1728; domnívám se ale, že pozoruhodná socha sv. Jana Nepomuckého, kompozicí a řadou detailů analogická se sochou téhož světce v Manětíně, postavená roku 1725 v Čisté u Rakovníka z iniciativy zdejšího faráře Ferdinanda Chřepického (který je k roku 1721 doložen matričním záznamem coby kaplan v Manětíně), by mohla být Herscherovým sochařským debutem, a snad také „zkouškou“, jíž si Lažanští ověřili jeho



*Socha sv. Jana Nepomuckého
v Čisté.*

schopnosti před započítím velkoryse koncipované výzdoby Manětína. Podle stylové analýzy Mojžíra Horyny charakterizuje Herscherovy sochy „skladebně svrchovaně logická a celistvá artikulace postav“, která je „příznačná pro solitéry kamenných plastik Ferdinanda Maxmiliána Brokofa“ (Mojmír HORYNA, Barokní plastika v Manětíně. Ideové, umělecké a urbanistické hodnoty sochařského souboru. Umělekohistorická analýza, nepublikovaný rukopis, 1997). Pokládám za možné, že mezi lety 1725–28 byl Josef Herscher svými budoucími, s jeho debutem ne zcela spokojenými zaměstnavateli vyslán „na zkušenou“ do pražské Brokofovy dílny, kde Lažanští dříve nechali vyškolit jeho předchůdce, Štěpána Borovce; to by vysvětlovalo kvalitativní posun mezi poněkud topornou figurou čísteckého Nepomuka a vynikajícími manětínskými plastikami.

PROMĚNA MARIÁNSKÉ TÝNICE V ROCE 2019

■ Irena Bukačová

Na východní straně kostela Zvěstování Panně Marii v Mariánské Týnici vyrůstá poměrně rychle nová část poutního areálu – východní ambit. Po ukončení archeologického výzkumu a položení základů stavby v roce 2018 pokračovaly práce i během zimy, zabezpečené tepelnou ochrannou konstrukcí. Stavební práce se během roku 2019 zaměřily na vyzdívání vnějšího pláště ambitu – tedy vnějších stěn a vnitřních arkád a nárožních kaplí. Nové cihelné zdivo se muselo vyrovnat s technicky náročným řešením klenebních konstrukcí, a to jak opakujících se klenbách polí arkád, které jsou zaklenuty tzv. českou plackou na pravidelném téměř čtvercovém půdorysu, a velmi složitých klenbách nárožních kaplí na půdorysech protáhlých šestiúhelníků. Samotné klenby jsou vyzdívány za pomoci ramenátů, tj. pomocných dřevěných obloukových konstrukcí. Jednotlivé stěny jsou již členěny s ohledem na reliéf zdiva a jednotlivé stavební články a prvky jako jsou římsy, pilastry a hlavice. Pohledy na rozvíjející se stavbu se denně mění, na svislé stěny navazují horizontální klenby (viz fotografie na str. 4), brzy zakrývané dokonalými tesařskými konstrukcemi krovů a mansardových střech kaplí. Radost z dokonalé řemeslné práce přináší sebou vědomí, že to, co dokázali staří mistři, umí lidé o dvanáct až patnáct generací mladší.

První část nové stavby navázala na východní kapli Obětování Páně, dokončenou v roce 2012, na níž zůstaly tzv. šmorce, tedy řady cihel, které vyzývaly k tomu, aby se pokračovalo. (Pozn.: Šmorcování je úprava líce stavby v místě, kde plán počítá s další stavbou. Napomáhá lepšímu provázání zdiva obou konstrukcí. V pravidelných intervalech vystupující kameny či cihly se nazývají šmorce. K zamýšlené přístavbě často nedojde, šmorcování pak zůstane odhaleno očím pozorovatele. Stejně tak je šmorcování často odhaleno v případě, kdy jedna ze dvou konstrukcí zanikne, zářezy, kapsy, či šmorce o délce asi čtvrt cihly, by se musely vysekat).

Byl to tehdy spíše zbožný úmysl než jistota, že stavba bude pokračovat. V roce 2019 však zedníci pracovali tak pilně, že se obvodové zdivo ambi-



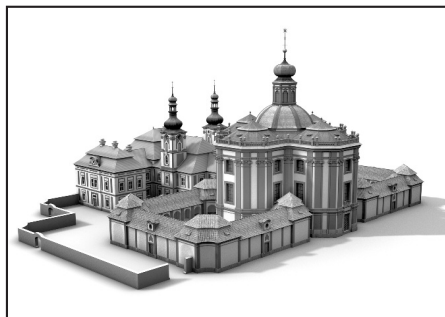
„Šmorce“ a dostavba kaple.



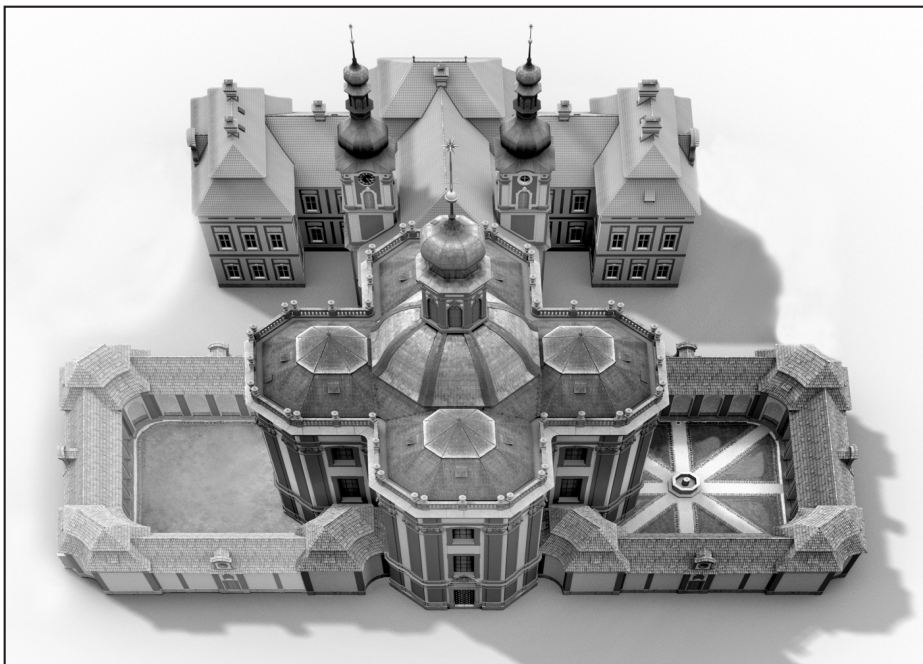
Pohled na dostavbu východního ambitu 16. září 2019.

tu setkalo na jižní straně se zbytky kaple označené v projektu jako zasvěcení Nanebevzetí Páně. Tady však čekaly staré cihly z původní barokní kaple několik století. Vylámané zdivo kaple přiléhající ke kostelu stálo obnažené a vystavené povětrnostním podmínkám od konce 18. století, kdy byla zahájena devastace areálu, který se stal zdrojem materiálu pro okolí. Zbytky, které vzdorovaly zubu času i lidské chtivosti pocházejí však z doby výstavby a založení kostela, tedy někdy z první třetiny 18. století. Potkávají se se zdivem z první třetiny 21. století přes oblouk času, přes dvanáct generací, počítáme-li generaci 25 let. Tmavě pálené nižší cihly jako prsty natažené ruky se propojily s mladším zdivem, okruh stavby i času se uzavřel. Tenká škvíra mezi minulostí a současností je sotva čitelnou hrází času. Nejdůležitějším momentem bylo tedy propojení starých a nových

konstrukcí, tedy barokního zdiva dochovaného torza jihozápadní kaple a zdiva jižní arkádové chodby, kdy na staré šmorce ve zdivu kaple u někdejšího schodiště na kazatelnu. Otázku, kterou je třeba si položit – zda byly šmorce vysazeny proto, že se počítalo s další stavbou nebo zda jedna část konstrukce zanikla, tedy rozebráním další části zdiva kaple. Obě otázky si kladli památkáři i historici Mariánské Týnice po desetiletí při pohledu na zbytky kaplí. Také po-



Vizualizace dostavby (IK, 2016).



Vizualizace dostavby východního ambitu (Ivan Klíma, 2016).

žadavek památkářů na konzervování a prezentaci části dochovaných prvků původní kaple tuto situaci respektuje. Pro myšlenku návaznosti kaplí na kostel Zvěstování Panně Marii svědčí jednak jejich půdorys zakomponovaný do základů kostela a pak i drobné detaily, jako jsou zbytky vnitřních omítek a schodiště z obou přiléhajících kaplí, vedoucí do nitra kostela. Nepochybně za chátrání Mariánské Týnice, nechráněny ohradní zdí, byly kaple využity jako zdroj stavebního materiálu. Z našeho hlediska jsou tedy šmorce na jižní straně zbytkem někdejší stavby a pro nás pak byly i výzvou k pokračování stavby.

Během dalšího stavebního období – tedy do zimy – by měly být zastře-

šeny všechny dostavěné části, u některých je patrná již precizní tesařská konstrukce a z části i prežzová krytina. Nejpřehlednější informace podává pohled z výšky, kdy je vidět postup prací i strukturu konstrukce, zblízka pak můžeme obdivovat technické mistrovství a jedinečné stavební detaily. Po dokončení stavby přijde na řadu vnější a vnitřní plášť zdí, tedy omítky, příští rok pak výmalby, barevnost fasád ambitu a řada dalších zajímavých úkolů, které budou dovršením projektu.

DÝKA S OVÁLNÝM TÝLEM Z BOHŮ - NÁLEZ ZE STŘEDNÍ DOBY BRONZOVÉ

■ Daniel Stráník

V roce 2018 byla do muzea odevzdána bronzová dýka nalezená v jehličnatém lese „Pavučina“ na katastrálním území Bohy. Nález byl učiněn pomocí detektorů kovů, spolu s artefaktem byly do muzea předány souřadnice místa nálezů. Na tomto místě bych chtěl poděkovat nálezci za odevzdání nálezů a příkladný přístup ochrany archeologického dědictví, pro který nemá každý pochopení.

Do tohoto nálezů nebyly z katastrálního území Bohy evidovány žádné pravěké lidské aktivity. Tento nález nepřímě dokládá, že terasy nad řekou Berouňkou byly v období střední doby bronzové (BB, BC; 1650/1600 – 1300/1250 př. n. l.) osídleny, respektive využívány lidmi mohylové kultury.

Obec Bohy se nachází 8 km jihovýchodně od Kralovic na území přírodních parků Hřešihlavská a Horní Berouňka. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1228, z výpisu majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě. Ještě v průběhu 13. století se staly Bohy majetkem pánů z Krašova a součástí krašovského panství zůstaly po další čtyři staletí. V období husitských válek v letech 1424 až 1430 byly Bohy husity zcela vyplněny. Další zkázu přinesla třicetiletá válka, v této době v obci čtyři z pěti usedlostí zanikly.

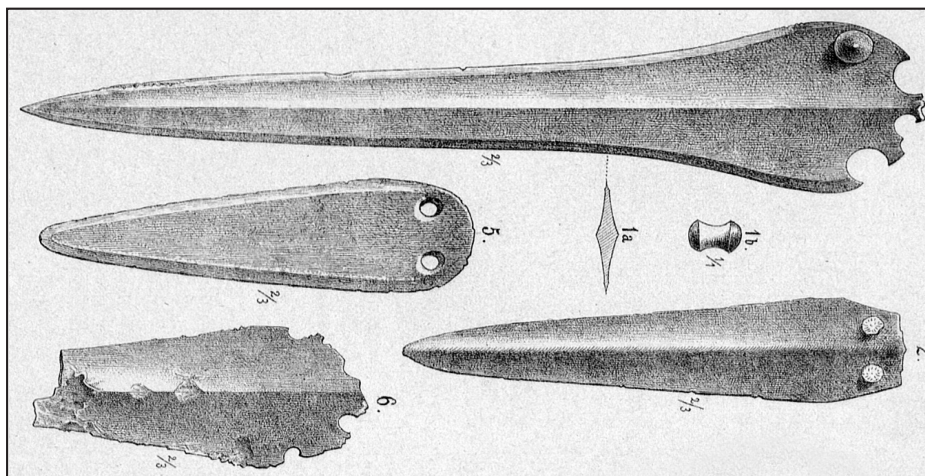
V roce 1678 prodali poslední svěští páni Krašova Miseroni z Lisonu krašovský statek i se vsí Bohy plaskému klášteru, v jehož držení zůstala obec až do 80. let 18. století (Bukačová –



Nalezený exponát /rub a líc/.

Fák – Foud 1996, 21).

Nalezený fragment dýky má poškozená obě ostrží, čepel (dochovaná délka 145 mm, dochovaná šířka cca 20 mm, síla cca 3,5 mm) je zakončena oblým týlem (dochovaná šířka 31 mm) se čtyřmi částečně dochovanými otvory (o průměru cca 4 mm) pro nýty k uchycení rukojeti. Čepel kosočtverceho průřezu je po obou stranách zpevněna středovým žebrem, kromě nich se na ní vyskytují i menší postranní žebírka, která jsou naznačena pouze rýhou. Typologicky se jedná o dýku s oválným týlem, téměř



Analogické nálezy /Smolík, 1879/.

identické dýky byly nalezeny na Hradišti u Písku (Smolík 1879, 160 a Tab. VIII.), v Lošově na okrese Olomouc (Hlubek 2010, 346), v Holýšově na okrese Domažlice (Jiráň 2008 et. al., 116) a pro dataci tohoto typu dýk je nejvýznamnější depot označený jako Přítulky 1 (naposledy Salaš 2005, tab. 33B: 4). Jedná se v rámci této části severního Plzeňska o nález ojedinělý a zajímavý, který může přispět k rozšíření znalostí o době bronzové v této oblasti.

Na přelomu starší a střední doby bronzové dochází ve střední Evropě a také v Čechách k zásadnímu kulturnímu zlomu, který se projevil změnou kultur. Charakter artefaktů starší doby bronzové na tomto území vykazuje značnou rozmanitost a vývojovou nejednotnost, která se odráží ve vysokém počtu jasně vydělitelných archeologických kultur. Ve střední době bronzové se tato část Evropy sjednocuje v poměrně jednotný kulturní celek. Ten se pro-

jevuje nejen shodným tvarovým a typovým spektrem artefaktů, ale také v obyčejích a světonázorových představách, které se nám odrazily v jednotném způsobu pohřbívání (Jiráň et. al. 2008, 76).

Pro střední dobu bronzovou je charakteristické pohřbívání zemřelých pod mohylami, podle tohoto pohřebního znaku se celá kultura nazývá mohylovou kulturou. Archeologickými prameny je doložené, že tato kultura zaujímala území od Karpat přes Moravu, Rakousko, Čechy, Horní Falc a Bavorsko až k Rýnu do severozápadního Německa (Pleiner - Rybová 1978, 377; Havlíková 2014, 15). Starší literatura na území Čech rozlišovala a rozdělovala tuto kulturu na dvě kulturní skupiny. Pro střední a severozápadní Čechy byla vyčleněna středodunajská mohylová kultura a českofalecká mohylová kultura, která se nacházela na území jižních a západních Čech (Čujanová-Jílková 1964).

Přestože archeologickými nálezy je doložené, že kulturní prostředí bylo značně jednotné, můžeme mohylovou kulturu na území Čech rozdělit do několika regionálních skupin na západní, jižní a střední Čechy, které tvoří už od starší doby bronzové samostatné celky (Jiráň et al. 2008; Havlíková 2014, 15). Populace lidí mohylové kultury bývala často interpretována jako pastevecká, ale současné výzkumy doložily i existenci běžných zemědělských sídlišť. Mohylová pohřebiště – mohylníky bývala pravděpodobně využívána více generacemi, což také poukazuje na usedlý způsob života (Jiráň et al. 2008, 126; Křišťuf – Švejcar 2012; Havlíková 2014, 15).

Bronz, nová surovina doby bronzové, má oproti mědi řadu výhod. Například nižší bod tání umožňoval vyšší kvalitu lití, a má zvýšenou tvrdost při kování za studena (Jiráň et al. 2008, 11). Mezi nové typy artefaktů se od střední doby bronzové zařadil také bronzový meč, který je často označován za symbol doby bronzové. První meče se vyvinuly z dýk typických pro střední dobu bronzovou a to pouhým prodloužením břitu (Jiráň et al. 2008, 115).

Zbraně ale nemusely souviset jen s bojem, mnohé z nich jsou bohatě zdobené a mohly mít spíše symbolický smysl a účel (Harding 2000, 275; Havlíková 2014, 25–26). Všechny zbraně mají vlastní typologii a mezi ně se ve střední době bronzové řadí dýky, hroty oštěpů a kopí, meče a mečíky, sekeromlaty, sekery a šípky. Jak bylo řečeno výše, některé zbraně měly nepochybně i společenský význam, a proto pohřeb s nimi může být i určitým typem demonstrace společenské elity a nemusí proto nutně poukazovat na statut bojovníka (více Turek 2002). Přítomnost zbraně v pohřební výbavě může poukazovat na určité sociální postavení zemřelého. Mužské pohřby mohylových kultur můžeme rozdělit na pohřby beze zbraní a na pohřby se zbraněmi, ale vzhledem k chybějícím antropologickým datům nemůžeme vyvrátit existenci i ženských hrobů se zbraněmi (Havlíková - Křišťuf 2017, 268). Mohylové násypy mohly střední doby bronzové obsahují velké množství milodarů, které jsou nositeli informací o tehdejší společnosti.

Nejvíce dýk se v době bronzové vyskytovalo v rozmezí starší až pozdní



Replika dýky /kovářství Kedar/.

doby bronzové. V mladší době bronzové jejich výskyt slábne a v pozdní době bronzové se dýky přestávají objevovat. V časném a starším stupni mohylové kultury (B A2/B B1 – B B1) přetrvává výskyt dýky s litou plnou rukojetí, která se objevila už ve starší době bronzové (Jiráň et al. 2008, 112). Tento typ dýky je obecně velmi rozšířený a na území Čech se vyskytuje po celou dobu existence mohylové kultury (Beneš 1959, 7). Běžněji se v Čechách nacházejí hlavně čepele dýk. Nalézané čepele dýk mívají rovný, lichoběžníkovitý nebo zaoblený tyl s různým počtem otvorů pro nýty, kterými byla přichycena rukojeť, variabilitu lze sledovat i v různých plasticky tvarovaných středových žebrech (Jiráň et al. 2008, 114–115) a i v případných postranních žebříkách. Vzhledem ke stavu dochování dýk, nejsou dýky obecně příliš vhodné pro bližší typologické a chronologické určení (Čujanová-Jílková 1964, 44).

Lid mohylové kultury měl velké vědomosti o výrobě bronzových artefaktů (Čujanová-Jílková 1964, 3). Výroba bronzového artefaktu se neobejde bez navazujících a specializovaných znalostí. Nejprve je nezbytné vyhledat ložiska potřebných surovin, což samo o sobě je poměrně specializovanou činností vyžadující široké empirické znalosti přírody. O způsobu získávání cínu nemáme prozatím dostatek informací.

Základním technologickým postupem mohlo být rýžování (více Jiráň et al. 2008, 11). Je značně pravděpodobné, že alpská ložiska mědi byla prospektory doby bronzové lokali-

zována podle vegetačních příznaků, jako hlavní vegetační indikátor je uváděna např. trávníčka přímořská (Jiráň et al. 2008, 11). Měď byla nejprve dobývána povrchovým dolováním v jámách a šachtách a nejpozději od mladší doby bronzové (BD, HA1, HA2; 1300/1250 – 1050/1020 př. n. l.) jsou doložené ve střední Evropě hlubinné doly na měděnou rudu. Takto získaná ruda byla přebírána, čistěna a separována za použití speciálních postupů. Po té se měděná ruda upravovala pomocí ne zrovna jednoduchých fyzikálních a chemických postupů. Jednodušší bylo zpracování nerostů na bázi oxidů a uhličitánů mědi, v případě sulfidické měděné rudy muselo vlastní tavbě předcházet pražení (Jiráň et al. 2008, 12).

K hutnění se v době bronzové využívaly dva typy pecí. V jámové peci vznikal typický koláč surové mědi, z šachtové pece byla měď získávána odpichem. V případě, že jako palivo bylo použito dřevěné uhlí dalo se dosáhnout potřebné teploty okolo 1100 °C. Samotné hutnění vyžadovalo značnou zkušenost, celý proces hutnění byl balancováním mezi dostatkem kyslíku pro hoření a omezením kyslíku pro reakci nerostné suroviny s oxidem uhelnatým. Přímé důkazy o procesu hutnění z Čech postrádáme. Výroba konkrétních artefaktů z bronzů je v Čechách doložitelná celou řadou důkazů. Zejména se jedná o nálezy importovaných ingotů mědi, licích forem, geografická ohraničenost výskytu některých typů artefaktů (Jiráň et al. 2008, 12).

V době bronzové se kovové artefakty nejčastěji odlévaly do forem,

kteřé mohly být vytvořeny z písku, ztracenou formou - metoda voskového jádra nebo do kadlubů. Kadluby byly jedno či vícedílné formy vyrobené z měkkých hornin, případně i z bronzu nebo mědi. Kadluby obsahovaly negativ artefaktu, nálevní otvor a někdy také kanálky na odvedení horkých plynů z formy. Jednou z technik bylo i odlévání pomocí

přelivu. Některé předměty se vyráběly vícefázově, například u mečů byl nejprve odlitý břit a poté se břit vložil do další formy, ve které došlo k odlití rukojeti (Jiráň et al. 2008, 12–13).

Literatura:

Beneš, A. 1959: K problémům mohylové kultury doby bronzové ve středních Čechách. In: V. Denkstein (ed.), Praha: Sborník Národního muzea v Praze, 1 – 98.

Bukačová, I. – Fák, J. – Foud, K. 1996: Severní Plzeňsko I., historicko – turistický průvodce.

Čujanová-Jílková, E. 1964: Východní skupina českofalcké mohylové kultury - Die östliche Gruppe der böhmisch-oberpfälzischen Hügelgräberkultur, Památky archeologické 55/1, 1–82.

Harding, A. 2000: European societies in the Bronze Age. Cambridge.

Havlíková, M. 2014: Zbraně ve střední době bronzové a jejich účel v pohřebním ritu. Bakalářská práce.

Havlíková, M. - Křišťuf, P. 2017: Význam zbraní v pohřebním ritu střední doby bronzové. In: Archeologie ve středních Čechách 21, 2017, str. 261–271.

Hlubek, L. 2010: LOŠOV (OKR. OLOMOUC) - „Kluče“. Středodunajská mohylová kultura. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum. Vlastivědné muzeum Olomouc. In: Přehled výzkumů, roč. 51, č. 1–2.

Jiráň, L. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech, díl 5. – Doba bronzová.

Křišťuf, P. – Švejcar, O. 2012: Možnosti identifikace rodiny v pravěku na základě studia mohylových pohřebišť - Identification of family in prehistory based on spatial analysis of cemeteries, Antropowebzin 3/2012, 221–232.

Pleiner, R. – Rybová, A. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.

Salaš, M. 2005: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku I, II, Brno.

Smolík, J. 1879: O bronzových mečích a dýkách, nalezených v Čechách. In: Památky archeologické a místopisné - díl XI, sešit. 4, str. 146–152 a Tab VII – VIII.

Turek, J. 2002: „Cherche la femme!“ Archeologie ženského světa a chybějící doklady ženských pohrbů z období zvoncovitých pohárů v Čechách.

„Cherche la femme!“. The Archaeology of woman's world and the missing evidence of female burials in the Bell Beaker Period in Bohemia, In: Evžen Neustupný (ed): Archeologie nenalezaného, Plzeň - Praha, 217–240.

PŘÍBĚH ROZSTŘÍHANÝCH OBRÁZKŮ BIBLE KUTNOHORSKÉ

■ Irena Bukačová

Mezi nejstarší sbírkové předměty patří v muzejním fondu pozoruhodný konvolut ilustrací k biblí kutnohorské z roku 1489. Je součástí souboru starých tisků a inkunábulí, mezi nimiž je bible benátská z roku 1506, Severýnova bible česká z roku 1537, bible norimberská z roku 1540, bible Netolického z roku 1549 a Melantrichova bible česká (5. vydání) z roku 1577, které jsou však představeny pouze svým obrazovým doprovodem, tj. dřevorezy s biblickými náměty, které jsou adjustovány na kartony se stručným popisem svého původu, tedy z které bible tyto ilustrace pocházejí.

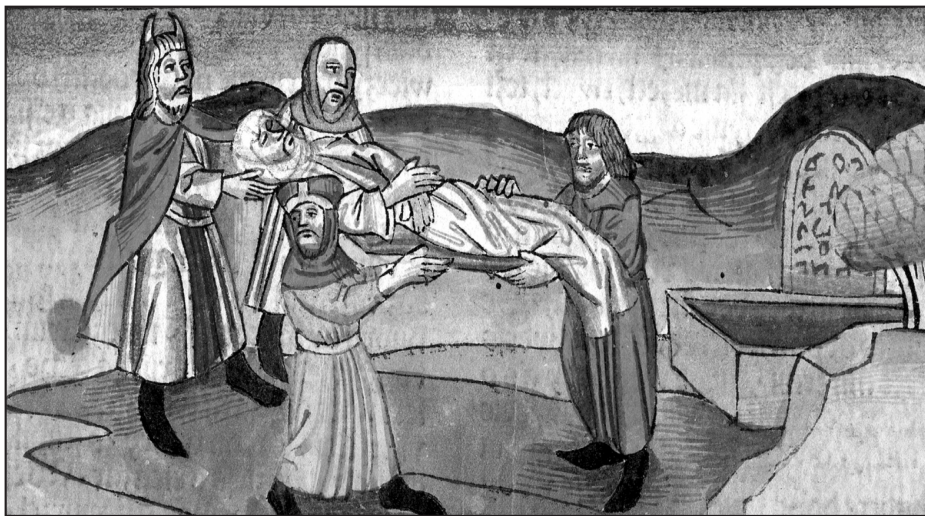
Do muzea se dostaly velmi podivnou cestou. Když se v roce 1988 vy-

klízel městský archiv v Kralovicích, který byl deponován v malém depozitáři v místě dnešní Komerční banky na náměstí, bylo nabídnuto muzeu, aby si vybralo předměty, které tam byly uloženy a nespádaly pod archivní péči. Z neznámého důvodu zde byla uložena i část pozůstalosti po JUDr. Antonínu Hassmannovi, který byl právníkem v Kralovicích a za druhé světové války se prohlásil za Němce.

Antonín Hassmann se narodil dne 6. října 1885 v rodině pražského zlatníka. Otec byl Němec, matka pocházela ze smíšeného manželství. Absolvoval české školy. Po ukončení studia práv nastoupil do státní služby, v letech 1909–1913 působil v Bo-



„Ke králi přivádějí krásné panny“. Kniha Ester, kap. 2.



„Pohřbívání Áronovo“. Čtvrtá kniha Mojžíšova, kap. 20, verš 29.

sně a Hercegovině, v Bělehradu, od roku 1914 na policejním ředitelství v Praze. Po převratu pracoval pro různé soukromé firmy. Na počátku třicátých let se přistěhoval do Kralovic a zřídil si zde advokátní kancelář. Později si postavil na tehdejší místní poměry dosti honosnou vilku čp. 442 v dnešní ulici Bedřicha Smetany. Ve městě a okolí získal rozsáhlou klientelu, což svědčí o tom, že byl nepochybně advokátem vyhledávaným. Znal se se všemi významnými osobnostmi v místě - jako jejich právní zástupce nebo jednoduše proto, že v rámci omezeného okruhu „honorace“ malého města se znal každý s každým. Hassmann byl navíc člověkem mimořádně společenským s velkým kulturním rozhledem. Tento vzdělaný pražský Němec byl nadšeným sběratelem. V jeho pozůstalosti, snad kořisti poválečné konfiskace, byla řada knih umělecko historického zaměření a biblistiky a ta-

ké množství aršíků, na nichž byly nalepeny vystřihané ilustrace z různých vydání biblí do roku 1577. odborné knihy byly opatřeny vlastnickým exlibris od Antonína Slavička, předního dobového malíře. Část jich je ve fondu muzejní knihovny. Sběratelský způsob vyjímání ilustrací z tištěných knih je velmi necitlivý a dnes by byl jistě odsouzen jako vandalství, i když se stále objevuje v antikvariátech množství barevných listů vystřižených z encyklopedií nebo časopisů a prodávaných po kusech.

Muzeum má ve sbírce pod číslem S 48, inv. č. 1511–1547 třicet pět kolovaných dřevorytů s biblickými náměty z druhé nejstarší české bible, bible kutnohorské, která byla vytištěna roku 1489 v Kutné Hoře v tiskárně Martina z Tišnova. Vyučil se v Norimberku tiskařem a vzorem pro jeho biblí byla první německá obrazová bible zv. kolínská, která byla po-

vazována za ideální vzor až do doby Lutherovy. Dřevořezy bible kutnohorské byly zřejmě prací českého mistra a poskytovaly poměrně velký prostor pro dotvoření iluminací. Iluminátor používal akvarelové barvy, také stříbrnou a zlatou. Text bible, který však nemáme ve sbírkách, byl pořízen podle českého překladu bible tzv. lobbkovické z let 1478–1480.

Kutnohorská bible byla velké foliové dílo o 612-ti listech s textem ve dvou sloupcích o circa 50 řádcích. Tisk byl dvoubarevný, černý a červený. Celkem je v bibli 109 obrázků čtvercového nebo obdélného tvaru. Identifikace dřevořezů byla provedena srovnáním s dochovaným exemplářem bible kutnohorské v Západo-

českém muzeu tehdejší vedoucí knihovny Helenou Hájkovou. Obrázky k bibli se omezovaly na ilustraci příběhů ze Starého zákona a Apokalypsy, z Nového zákona pouze na postavy evangelistů. Odkud Antonín Hassmann biblické dřevoryty získal, se již nepodařilo dohledat. Nepochybně byl autorem oné dobové adjustace a systematického rozdělení obrázků. V muzejní sbírce bylo respektováno toto dobové sběratelské uspořádání, které připomíná tragický osud jejího posledního vlastníka, který byl údajně ubit českými konfidenty v roce v 1945 poblíž Kralovic. Tělo Antonína Hassmanna odpočívá v neznámém hrobě.

BÝKOV A ROBČICE

■ Petr Rožmberský

dokončení z minulého čísla

5) Grunt Maškovský. 18. února 1653 s vědomím a povolením opata Kryštofa [Tenglera] jakožto vrchnosti stala se smlouva přátelská a trh dobrovolný mezi Janem Maškem ze vsi Býkova prodávajícím z jedné a Havlem Mizerou ze vsi Jarova kupujícím ze strany druhé, a to taková: Jan Mašek prodal Havlovi Mizerovi svůj grunt, slove Maškovský se vším příslušenstvím, co k němu od starodávna příslušelo, též s robotami, panskými i zemskými platy, za sumu 150 kop gr. Při gruntu mu zanechal pár koní, starý vůz, pluh a bránu a co k tomu náleží. Zadušní dluhy – peněžité i krávy – se zanechávají při dvoře; Havel z nich má od roku 1654 platit úrok. Vejruňky má platit ročně

po 4 kopách gr. Jan Mašek si vymínil v tom gruntu komoru a chlév, určitou dědinu a 2 záhony k předivu až do smrti. Z výše uvedené sumy náleží 32 kop gr. J. M. p. (Jeho Milosti pánu), ostatní Janu Maškovi. Ten obdržel závdavek 40 kop gr. hned při zápisu a dostával splátky do roku 1664. Pak zemřel a další splátky dostávala vdova po něm Kateřina se sirotky. Havel Mizera vše doplatil roku 1684.

Grunt Maškovský v Býkově, nyní v Robčicích, porovnání bratrské.

2. března 1705 s povolením opata Evžena Tytla stalo se „bratrské“ porovnání mezi Adamem Maškem a jeho sestrou Kateřinou Bohatkou z Německé (tj. České) Brízy. Adam sestře vyplatil 10 kop gr., čímž byla

ve svých nárocích uspokojena a nemá na nic víc nárok.²⁾

Grunt Maškovský v Robčicích k ruce Martinovi Fenclovi zeti.

10. března 1710 s vědomím a povolením opata Evžena [Tytla] Kateřina vdova po Adamovi Maškově, stojíc při registrech purkrechtních ohlásila, že odevzdává svůj grunt Maškovský zaplacený ve vsi Robčicích se vším příslušenstvím svému zeti Martinovi Fenclovi ze vsi Hromnic. Má platit vejruňky po 3 kopách gr. nápadníkům – matce (tj. vdově) Kateřině 15 kop, hospodyně Kateřině, „což sobě poraziti může“ (tj. Martinově manželce, jejíž podíl si může ponechat) 25 kop a synu Adamovi (tj. synu Adama a Kateřiny) 40 kop, celkem 80 kop grošů. Při dvoře Kateřina zeti zanechala 2 koně, hříbě, krávu, jalovici, býka, 2 svině, 11 slepic, vůz, pluh, bránu, a hospodářského nářadí podle potřeby. Vdova Kateřina si vymínila ve dvoře byt, komoru, chlév, určité polnosti, louku, 4 záhony na předivo a na zeli (pozemky jí bude hospodář obdělávat a sklízet), to vše do její smrti. Kdyby se malý syn Adam, kterého má Martin až do plnoletosti žít, měl posléze ženit, bude mu povinen držitel gruntu učinit náležitý „vejbyt“ a dát mu koně a půl vozu a co se týče chalupy, postoupit mu čtvrt lánu polí. Dluhy k oborskému záduší zůstávají na gruntu.³⁾

6) Grunt Horovský v Býkově, na něm Ondřej Sturem. 5. března 1649 při držení soudů kaznějovské rychty rychtář a konšelé předstoupili před purkrechtní registra, a oznámili, že s povolením opata Jakuba Pergera

z Rosenvertu jakožto vrchnosti, že Horovský grunt pozůstalý po myslivci Havlu Klukovi, se vším příslušenstvím (dědinami ornými i neornými, porostlinami, loukami, palouky, robotami, panskými i zemskými platy) za sumu na doplacení předešlého zápisu 91 kop 30 gr. ujal Ondřej Sturem. Bude platit roční vejruňky 2 kopy, zádušní dluhy s úroky má též splatit a taktéž dluhy různým osobám. 78 kop náležejících sirotku Tomášovi, pozůstalém po Horovi, pokud se nenajde živ, připadne vrchnosti. Ondřej Sturem, zvaný „po chalupě“ Hora, platil splátky do roku 1685.⁴⁾

Grunt Horovský ve vsi Býkově.

20. března 1686 s povolením milostivé vrchnosti, stoje při purkrechtních knihách, vdova Ludmila po Ondřeji Horovi (tj. Sturemovi) přiznala, že dobrovolně odevzdává svému synu Vítovi Horovský grunt ve vsi Býkově s tím, aby především platil to, co je dlužné z předešlého zápisu a dědické podíly, celkem 102 kop 30 gr. Matka si vymínila, aby jí byl syn povinen vydat od každého druhu obilí a hrachu po 2 stryších, na poli z nového obilí po 6 mandelích pšenice a žita. Až do její smrti pro ní má zasívat určité množství všech druhů obilí. Také si vymínila komoru mezi chlévy až do smrti a část louky. Zanechala synovi Vítovi 3 koně, krávu, jalovici, svini, 3 ovce, 4 slepice s kohoutem a všechno hospodářské náčiní. Kostelní dluhy zůstávají na gruntu. Vít Hora platil splátky každoročně po 3 kopách. K roku 1705 je poznamenáno, že Vítova matka zemřela a 11 kop gr., které jí měl ještě Vít

vydat, připadá vrchnosti jako odúmrtí. Avšak opat Vítovi odpouští platit onu sumu, protože se stěhoval z Býkova do Robčic. Ostatní splácel Vít Hora do roku 1709.⁵⁾

Grunt Horovský v Robčicích k ruce Václavovu synu. 10. března 1710 s vědomím a povolením opata Evžena Tytla Vít Hora stojíc při gruntovních registrech ohlásil, že svůj Horovský grunt v Robčicích se vším příslušenstvím odevzdává synu Václavu s tím že bude platit vejruňky po 3 kopách ročně, především nápadníkům – dědicům, celkem 85 kop 30 gr. Vít Hora si spolu s manželkou vymínil ve dvoře byt, komoru, chlév, určitá pole a louku, které jim bude obdělávat syn, a to až do smrti. Spolu se dvorem mu otec zanechal 3 koně, hříbě, krávu, jalovici, tele, svini, 6 slepic, 2 vozy, 2 pluhy, bránu a potřebné hospodářské nářadí. Kostelní dluhy k oborskému záduší zůstávají na gruntu.⁶⁾

7) Vávra Kubík na gruntu Šturmovském v Býkově. 24. února 1665 při držení soudů s vědomím a povolením vrchnosti skrze rychtáře a konšely vsí Žichlic, Hromnic a Býkova „prošacován“ Šturmovský grunt v Býkově se vším příslušenstvím na 100 kop gr. Jiřík Šturm grunt „nanejvýš spustil“ (tj. nechal zpustnout) a roku 1664 nechal stát. Stavení se většinou nachází na spadnutí, nic není oseto, není žádný dobytek ani hospodářské náčiní. Uvedená suma „dle uznání a vyšetření mnohých při tom případností“ je zvýšena na 130 kop gr. Gruntu se ujal Vávra Kubík z Hořejšího Březí (tj. Horní Bříza) a uvolil se splácel tu

částku po 4 kopách gr. ročně. Dvě kostelní krávy náležející oborskému záduší a dluh kopy grošů s úrokem zůstávají na gruntu. Vejruňky bude Vávra platit z milosti vrchnosti mimo jiné i dětem Jiříka Šturma, neboť Jiřík již zaplatil 54 kop gr. Vávra Kubík, posléze jako Vávra Šturm („po chalupě“) pak splácel do roku 1702, kdy konečně sumu 130 kop doplatil.⁷⁾

8) Pavel Ůl na chalupě Čejkovské v Býkově. 21. února 1668 při držení soudů s povolením a vědomím vrchnosti koupil Pavel Ůl v Býkově chalupu starého Čejky (kterou dříve býkovská obec proti právu prodala nebožtíku Pavlu Čejkovi) za 16 kop gr. Splácel bude po 4 kopách (patrně omyl, viz dále) ročně vdově a třem sirotkům po Pavlu Čejkovi, všem stejný díl. Ůl však splácel jen po jedné kopě ročně a to do roku 1682.⁸⁾

Chalupa Čejkovská neb Ůlovská ve vsi Býkově. 29. února 1684 při držení soudů s vědomím opata Ondřeje Trojera jakožto vrchnosti prodal Jiřík Křeš z Hromnic chalupu v Býkově po svém otci nebožtíku Pavlu Ůlovi vystavěnou na obci (tj. na obecním pozemku), kterou otec až na 3 kopy gr. vyplatil, Matějovi Stryglerovi z Mladotic za 17 kop i s tím „pulcem“ (1 str. 2 v.) od obce k té chalupě „puštěným“. Po kopě gr. bude splácel opatovi, kontribuci a podíly Ůlovským dědicům, „i mlácení vypravovati“ (tj. robota při výmlatu obilí nebo peněžitá náhrada). Matěj „Nový“ vše splatil do roku 1699.⁹⁾

Následují zápisy chalup vystavěných v Robčicích pro syny největších

býkovských sedláků: **Chalupa Maškovská ve vsi Robčicích k ruce Adamovi Maškovi synu.** 18. září 1743 opět s povolením opata Celestýna [Stoye] činěn zápis: Když milostivá vrchnost dala „přenést“ sedláky z Býkova do Robčic na panský dvůr, měli tři z nich (Mašek, Hora a Liška) v Býkově „silnější“ grunty než ostatní tři. Proto vrchnost těm jmenovaným třem pro jejich syny vyčlenila čtvrt lánu polí a vystavěla chalupy. Tehdy byla chalupa odevzdána Adamovi Maškovi, aby zde hospodařil a splácel dlužnou kontribuci ve výši 1 kopy 11 gr. 6,5 d. Držitel chalupy má za povinnost týdně dva dny pěší roboty. Roku 1748 bylo vše zapláceno.

Chalupa Horovská ve vsi Robčicích k ruce Matěji Horovi synu nejstaršímu. 18. prosince 1743 s povolením opata Celestýna. Následuje text jako u první chalupy. Chalupa se odevzdává Matějovi Horovi s povinností dvou dnů pěší roboty týdně a nutností zaplatit dlužnou kontribuci jako u první chalupy. **Chalupa Liškovská k ruce Vavřinci Liškovi odtamtud.** 18. března 1751 s povolením opata Silvestra [Hetzera]. Následuje text jako u první chalupy. Chalupa byla odevzdána prvnímu hospodáři na ní, Vavřinci Liškovi. Ten má zaplatit dlužnou kontribuci ve výši 18 gr. 5 d., robota jako u ostatních chalup. V Robčicích byla ještě jedna chalupa, Šidelářovská, „přenesená“ sem z Dolejšího Březí (tj. Brázsko).¹⁰⁾

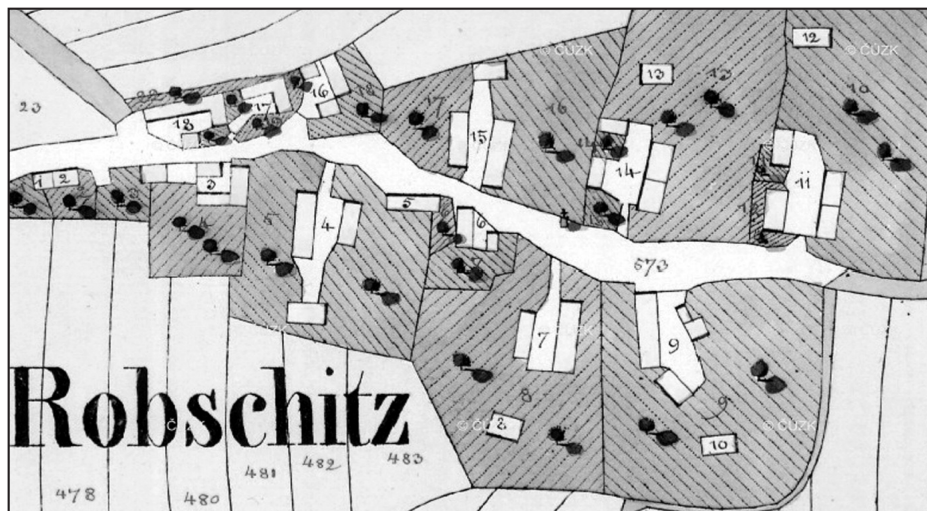
Shrňme-li uvedené informace, je možné říci, že ve vsi Býkově urozený pan Tobiáš Tilingár ze Strádáně

koupil Novákovský a Peškovský dvůr s Klukovskou chalupou od urozeného a statečného rytíře pana Abrahama Chotka z Chotkova. Jmenované dvory se nacházely mezi Šturmovským a Horovským dvorem. Roku 1651 byl Tobiáš ve službách plaského kláštera již 30 let a za zásluhy o něj za třicetileté války, a také proto, že v Býkově mu byl majetek popleněn, mu toho roku jako odměnu dal opat Jakub Berger z Rosenwerthu uvedený majetek „k jeho vlastnímu jmění, držení, a dědičnému vládnutí i užívání, beze vší překážky naší, a vydávání odtud platův, ... beze všech dávání ospův, poplatkův, robot a všelijakých povinností“. Osvobození od poddanských břemen váz noucích na uvedených nemovitostech mělo platit 20 let, předkupní právo si vymínil klášter.¹¹⁾

V berní rule jsou k roku 1654 uvedeni 4 sedláci (mezi nimi i Tillingár) a 4 chalupníci. Je tedy možné předpokládat, že tu před Tillingárem bylo 6 sedláků a 5 chalupníků. Po roce 1671, možná po smrti Tobiáše Tillingára a vypršení privilegia se jeho rodina stěhuje do Plzně a majetek v Býkově prodává klášteru. Ten zřejmě z Tillingárovského dvora udělal dvůr vrchnostenský.

Oproti berní rule klášter považoval všechny usedlosti v Býkově za selské dvory, nikoli jejich část za chalupy. Chalupníci z berní ruly měli totiž poloviční výměry pozemků než sedláci, i když se za chalupníka běžně považoval hospodář se čtvrtinou lánu. Býkovští chalupníci tedy byli tzv. pololáníky.

Roku 1702 byli býkovští osadníci



Robčice na císařském otisku mapy stabilního katastru z roku 1839. Všechny stavby jsou označeny jako spalné (tj. roubené). Na západním okraji vsi jsou situovány chalupy na místě bývalého ovčína.

přesídlení do Robčic; tamní vrchnostenský dvůr nepřinášel užitek a podle regionálního historika Václava Kočky byli zbývající tři usedlí z Robčic vystěhováni.¹²⁾ Spíše se však zdá, že poddanské usedlosti v Robčicích už neexistovaly – samotné ženy nejspíš nebyly schopny hospodařit tak, aby uspokojily nároky vrchnosti a vrchnost nebyla schopná sehnat hospodáře, jichž byl po třicetileté válce nedostatek. Polnosti všech poddanských usedlostí byly nakonec zřejmě připojeny k tamnímu poplužnímu dvoru. Ostatně všem novým osadníkům z Býkova byly (až na objekty panského dvora) vystavěny nové usedlosti.

V Býkově zůstal Šturmovský grunt a Čejkovská/Úlovská chalupa, které snad klášter koupil nebo na něj připadly jako odúmrtí či vyhořely a hospodáři zběhli, a „dvorec Býkov“

(viz výše), který byl tak jako ostatní poddanské usedlosti zlikvidován a v jejich místě zřízen výstavný barokní klášterní dvůr se záměčkem a kaplí. Z nových osadníků v Robčicích dostal největší sedlák z Býkova Liška objekty zrušeného poplužního dvora a jemu a dvěma dalším (Mašek, Hora), protože měli v Býkově více pozemků než ostatní, byla vyměřena ještě čtvrtina lánu pro chalupy pro jejich syny, na jejichž stavbu vrchnost přislíbila poskytnout zdarma stavební dříví. Chalupníci/ pololánici jmenovaní k roku 1654 (Zeka, Halbusta, Sturmb, Maruš) dostali v Robčicích nově vystavěné usedlosti s lánem pozemků (grunt Čejkovský, Albustovský a Maršovský; šturmovská usedlost nebyla přesunuta).

Nově osedlí v Robčicích byli na roky 1703–1705 osvobozeni od všech platů; potom budou platit „úroky“ (tj.

dědičný nájem, součást feudální renty) jako jiní poddaní. Od roboty byli osvobozeni „na věčné časy“, ovšem s určitými podmínkami (viz Liškovský grunt). Listina z roku 1704, potvrzující transfer podaných z Býkova, byla ještě ve 30. letech 20. století chována v Robčicích v čp. 14.¹³⁾ Na této smlouvě sedláci nejsou podepsáni ani třemi křížky.¹⁴⁾ Nový opat Celestýn Stoy (nastoupil do funkce roku 1738) smlouvu uzavřenou s Býkovskými svým předchůdcem Evženem Tytlem neuznal a zavedl v Robčicích roboty jako v jiných vesnicích.¹⁵⁾ Je však možné, že se obyvatelé Robčic „nějakým těžším způsobem“ provinili proti vrchnosti (viz výše) a proto o privilegium přišli.

Gruntovní registra názorně ukazují jak v 17. a na začátku 18. století probíhalo předávání poddanských usedlostí pod dozorem a s povolením vrchnosti z otce/matky na syna, po případě jiného příbuzného, nebo

jejich prodej mezi poddanými či v případě neschopnosti hospodáře předání gruntu jinému, splácení dluhů a dědických podílů, ukazuje zápůjčky krav a peněz od záduší v Oboře. Dozvídáme se o počtu a skladbě chovaných hospodářských zvířat, počtu a druhu hospodářských potřeb a nářadí a povinnostech podaných k vrchnosti a zemi. Registra také osvětlují institut výminku – zajištění rodičů na stáří.

V době expedice tohoto třetího čísla Vlastivědného sborníku do tiskárny, přišla smutná zpráva, že dlouholetý spolupracovník redakce, pan Petr Rožmberský, 1. října 2019 nečekaně zemřel ve věku pouhých 67 let. Čest jeho památce a poděkování za vše, co pro poznání historické paměti regionu vykonal.

Poznámky:

- 1) Citace v pozn. 8, fol. 236–238.
- 2) Citace v pozn. 8, fol. 128v.
- 3) Citace v pozn. 8, fol. 129.
- 4) Citace v pozn. 8, fol. 293–294v.
- 5) Citace v pozn. 8, fol. 295–297.
- 6) Citace v pozn. 8, fol. 297v.
- 7) Citace v pozn. 8, fol. 352–355v.
- 8) Citace v pozn. 8, fol. 410–410v.
- 9) Citace v pozn. 8, fol. 410v–411v.
- 10) Citace v pozn. 8, fol. 412–412v, 431–431v, 454–454v, 463v.
- 11) Národní knihovna v Praze, odd. rukopisů, sign. XVII, C 58.
- 12) Kočka, V.: Dějiny politického okresu Kralovického I. Kralovice 1930, s. 300.
- 13) Citace v pozn. 6, s. 13.
- 14) Citace v pozn. 1, s. 33.
- 15) Citace v pozn. 29, s. 301.

OBSAH

Úvodem	3
Předplatné a otevírací hodiny v knihovně	3
Události obrazem	4
Z nových knih:	
Václav Švamberský: Základy chovu včelstev	5
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Jarmila Flaková: Múzou potrhaná samota	6
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Poznámka k otázce původu sochaře Josefa Herschera	8
<i>/Marek Vajchr</i>	
Proměna Mariánské Týnice v roce 2019	10
<i>/Irena Bukačová</i>	
Dýka s oválným týlem z Bohů - nález ze střední doby bronzové	13
<i>/Daniel Stráník</i>	
Příběh rozstříhaných obrázků Bible kutnohorské	18
<i>/Irena Bukačová</i>	
Býkov a Robčice /dokončení z minulého čísla/	20
<i>/Petr Rožmberský</i>	

ADRESA REDAKCE

Muzeum a galerie severního Plzeňska, Mariánská Týnice čp. 1

331 41 pošta Kralovice, telefon a fax: 373 396 410, 373 397 393

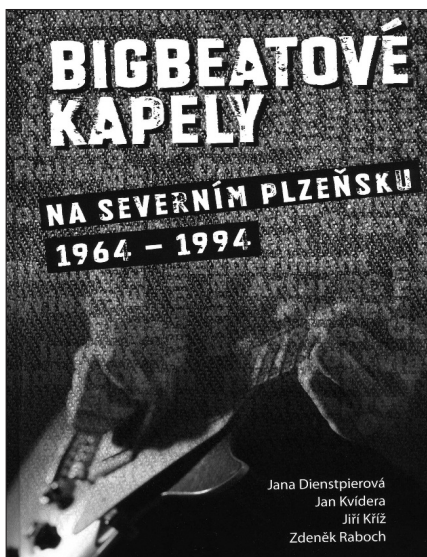
e-mail: info@marianskatynice.cz

www.marianskatynice.cz

www.facebook.com/marianskatynice

Ilustrace na obálce: Libštejn - pohlednice, 1915, soukromá sbírka p. Kurka (reprofoto archiv muzea).

Publikace k prodeji



BIGBEATOVÉ KAPELY NA SEVERNÍM PLZEŇSKU 1964-1994

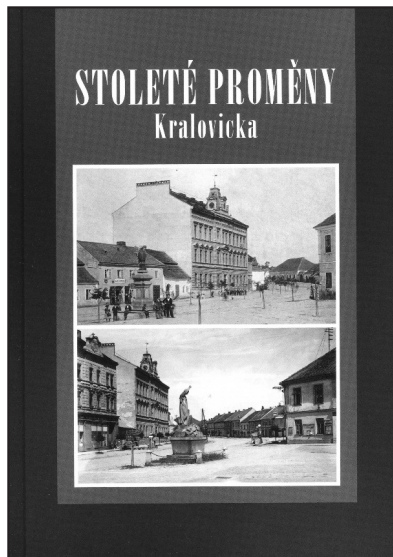
Autoři: Jana Dienstpierová, Jan Kvídera, Jiří Kříž, Zdeněk Raboch
První souborné vydání historie big-bitové hudby, jejíž počátek sahá v regionu severního Plzeňska do roku 1964 (Orion Beat v Kaznějově nebo Weeping Spekters v Druztově).
96 stran, 1. vydání, 2018
Cena 250 Kč

PAMĚŤ KRAJINY I-VIII

Texty Irena Bukačová, Jiří Fák
Cena za každý díl: 250 Kč

STOLETÉ PROMĚNY KRALOVICKA

Texty: Irena Bukačová, Jiří Fák
Časosběrný pohled nepreferuje žádný ideologický či ekologický pohled na minulost. Interpretuje



jedinečné situace lokalit, vypovídá o stoletém vývoji regionu Kralovic-ka. Kniha doprovází stejnojmennou výstavu v refektáři muzea.
Cena 230 Kč

ARCHITEKTURA JANA BLAŽEJE SANTINIHO AICHLA NA SEVERNÍM PLZEŇSKU

Text: Irena Bukačová
Více než dvoustetstránková publikace sestává z podrobného zpracování deseti architektonických památek.
Cena 299 Kč

ŠKODA LÁSKY - Druhá světová válka na severním Plzeňsku

Texty: Irena Bukačová, Miroslav Hus, Karel Rom
Druhé rozšířené vydání
Cena 349 Kč

Další nabídka knih na: www.marinaskatynice.cz

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

- čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska -

Vydává M & G v Mariánské Týnici. Redaktor Václav Podestát.

*Adresa redakce: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici,
331 41 Kralovice, tel.: 373 396 410, e-mail: info@marianskatynice.cz, IČO: 368 563.*

Registrováno Ministerstvem kultury České republiky MK ČR E 12301.

Cena jednoho výtisku pro předplatitele 10 Kč, roční předplatné 40 Kč a poštovné.

Vychází 4 × ročně. ISSN 1801-0032.